

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

فرصت های کرونا برای جامعه ایرانی با نگاهی به آینده

برداشتی از نشست های دکتر ظفری؛ آینده پژوه، نویسنده و عضو هیئت علمی
دانشگاه

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: مرتضی رکن آبادی

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲	* نکات برجسته.....
۲	* مقدمه.....
۲	* ماهیت بحران کرونا.....
۳	* نوع حکمرانی جمهوری اسلامی ایران و مقایسه اتفاقات در دنیای پسا کرونا.....
۳	* دنیای پسا کرونا.....
۴	* فرصت های پسا کرونا برای ایران.....
۴	* بررسی ابعاد فرهنگی در پسا کرونا.....
۵	* تاب آوری در کنار کنشگری فعال.....
۵	* سخن آخر.....

* نکات برجسته

- بحران کرونا ما را به این باور عمیق قلبی رساند که از درون تهدیدها؛ می‌توان فرصت‌های بی‌شماری خلق کرد.
- متاثر کردن تمامی جنبه‌های زندگی، معیشت، فرهنگ، تعاملات بین فردی و سبک زندگی؛ و انتظار برای تغییرات بیشتر در آینده از جمله تأثیرات کروناست.
- بحران‌های مختلف اعم از تحریم، سیل، زلزله و ... برای جامعه ما به مثابه یک واکسن عمل کرده و تاب‌آوری ملت ایران را ارتقا داده است.
- آمادگی نیروهای انسانی هر جامعه برای ساخت فرصت و ارتقای نقاط قوت زمینه را برای داشتن دنیای بهتر برای تمامی افراد آن جامعه مهیا می‌کند.
- تهدید موج سواری عرفان‌های کاذب، بازگشت مردم به دین و معنا و توسعه ارتباطات مجازی از جمله موضوعات فرهنگی مرتبط با کرونا هستند.
- چندین نگاه به دنیای پسا کرونا وجود دارد: ۱. جهش تمدنی ۲. تحول معرفتی به ناکارآمدی لیبرالیسم ۳. تغییر نگاه از غرب به شرق ۴. توهّم بودن تغییر ۵. دعوای بین علم و دین ۶. حرکت با شتاب به سمت دنیای مجازی ۷. تقویت نگاه ملی‌گرای.

* مقدمه

در بحران است که نقاط قوت و ضعف افراد از یک سو و فرصت‌ها و تهدیدهای موجود درون یک جامعه بهتر از قبل شناخته می‌شوند. بحران کرونا اگرچه در نوع خود اولین بحران نبوده و آخرین هم نخواهد بود؛ اما باید همواره از یک طرف از درون تهدیدها با اتکای به نقاط قوت فردی؛ فرصت‌سازی کرد و از سوی دیگر از درون نقاط ضعف فردی با اتکای به فرصت‌های بیرونی و نقاط قوت درونی؛ تهدیدها را مهار کرد. ماهیت بحران کرونا با بحران‌های معاصر قبلی تفاوت دارد چرا که در بحران‌های گذشته یک منطقه از کشور درگیر می‌شد مثل سیل و زلزله که بقیه بخش‌های کشور به کمک آن منطقه می‌شتافتند و بحران را به نحوی مدیریت می‌کردند؛ در حالی که در بحران کرونا تمام بخش‌های کشور و حتی همه دنیا نیز درگیر هستند.

در این نوشتار که برداشتی از نشست‌های دکتر ظفری؛ آینده‌پژوه، نویسنده و عضو هیئت علمی دانشگاه است به موضوعات و ابعاد مختلف کرونا و از جمله ماهیت شناسی بحران کرونا؛ نوع حکمرانی جمهوری اسلامی ایران و مقایسه اتفاقات در دنیای پسا کرونا و ... پرداخته می‌شود.

* ماهیت بحران کرونا

درگیر کردن تمامی بخش های کشور.

متاثر ساختن تمامی جنبه های زندگی، معیشت، فرهنگ، تعاملات بین فردی و سبک زندگی؛ و انتظار برای تغییر و تحولات بیشتر در آینده.

*** نوع حکمرانی جمهوری اسلامی ایران و مقایسه اتفاقات در دنیای پسا کرونا**

در کشورهای مختلف جهان سه نوع نگاه به نوع حکمرانی وجود دارد:

- **در نوع اول؛** دولت‌ها همه کاره هستند و مردم نظاره‌گر هستند و کنشگر واقعی نیستند. عمدتاً دولت‌های اقتدارگرا این گونه هستند که اینک بعضی از کشورهایی که ابتدا این اتفاق برای آنها رخ داد این مدل حکمرانی را دارند. مثل چین.
- **نوع دوم؛** کشورهایی که دارای حاکمیت و دولت مرکزی ضعیفی هستند و مردم همه کاره هستند.

- **نوع سوم؛** حکمرانی است که مشارکت مردمی در کنار نقش‌آفرینی دولت و حاکمیت است که این مدل متری در جمهوری اسلامی ایران در حوزه کرونا به خوبی خود را نمایان ساخت. این مدل باعث شده که انسجام اجتماعی بیشتری در کشور شکل بگیرد و سبب اعتماد بیشتر به حاکمیت شود. در کشور ما احساس خوب نوع مدیریت کردن بحران در مقایسه با سایر کشورها از نگاه مردم وجود دارد.

تاب‌آوری بسیاری از کشورها با بحران کرونا تنزل یافته به صورتی که نمی‌توانند فعالانه اقدام کنند، اما کشوری مانند ایران که چهل سال بحران‌های مختلف اعم از سیل، زلزله، طوفان، تحریم و ... را تجربه کرده؛ این بحران‌ها برای آن به مثابه یک واکسن عمل کرده و تاب‌آوری جامعه را ارتقا داده است.

*** دنیای پسا کرونا**

در حوزه دنیای پسا کرونا تحلیل‌های مختلفی وجود دارد که بررسی این تحلیل‌ها ما را به چند دسته از نگاه رهنمون می‌سازد:
نگاه اول؛ جهش تمدنی؛ در دنیای اقتصاد ایران با یک جهش تمدنی مواجه خواهیم شد، یعنی بعد از اتمام کرونا از تمدن جدیدی رونمایی خواهد شد و تمدن قدیمی از بین خواهد رفت.

نگاه دوم؛ تحول معرفتی نسبت به ناکارآمدی لیبرالیسم؛ در دنیای پس از کرونا با تحولات معرفتی و فکری مواجه خواهیم شد و نگاه کدخدایی امریکا و یا حتی این نگاه که تنها راه نجات جهان مکتب لیبرالیسم است دگرگون و منسوخ می‌شود.

نگاه سوم؛ تغییر نگاه از غرب به شرق؛ در دنیای پسا کرونا با تغییر معادلات قدرت و معادلات سیاست مواجه خواهیم بود و نگاه‌ها از غرب به شرق تغییر خواهد کرد.

نگاه چهارم؛ تغییر پسا کرونایی فقط یک توهم است؛ طرفداران این نگاه معتقدند که جهان پسا کرونا با دنیای قبل از کرونا هیچ تغییری نخواهد داشت و کرونا یک بیماری و وقفه بوده است و همچنان ابرقدرتی آمریکا و تمدن مسلط غرب ادامه دار خواهد بود که این نگاه یک نگاه توهمی، متفاوت و آرمان‌گرایانه است.

نگاه پنجم؛ دعوی بین علم و دین: این نوع نگاه به جدال‌های میان علم و دین و طب سنتی و طب نوین می‌پردازد که به‌نظر می‌رسد آدرس غلط دادن در موضوع باشد.

نگاه ششم؛ حرکت با شتاب به سمت دنیای مجازی: در این نگاه در دنیای پسا کرونا روند جهان به سمت گسترش و توسعه فضای مجازی می‌رود که فضای جهانی به سمت مجازی شدن حرکت می‌کند و کرونا این روند را تسریع می‌کند.

نگاه هفتم؛ تقویت نگاه ملی‌گرایی: در این بخش، نگاه به ملی‌گرایی یا نگاه به درون مرزها پررنگ‌تر می‌شود و اتحادیه‌های بین کشورها کمرنگ می‌شود، همچنانکه اتحادیه اروپا و اتحادیه‌هایی که در حوزه‌های مختلف وجود دارند در حال رنگ باختن هستند و کشورها در حال تقویت نگاه ملی‌گرایی و درون مرزی هستند.

فرصت‌های پسا کرونا برای ایران

بررسی ابعاد فرهنگی در پسا کرونا

➤ بازگشت مردم به دین و معنا و در یک کلمه بازگشت مردم به خدا

در حوزه فرهنگ در دنیای پسا کرونا، انسانی که کاملاً وابستگی بسیار زیادی به تکنولوژی پیدا کرده بود و تکنولوژی را همه چیز قلمداد می‌کرد و حتی در دنیای غرب این گونه بود که خدا را کنار گذاشته بودند و با تکنولوژی پیش می‌رفتند در این بحران به کلی دگرگون شدند.

➤ مجازی شدن تعاملات اجتماعی

در تعاملات بین فردی تغییراتی صورت می‌گیرد و نوع رفتار و تعاملاتی که مردم با هم داشتند تغییر خواهد کرد و روابط به فضای مجازی کشیده خواهد شد که هم می‌تواند فرصت و هم تهدیدی فرهنگی قلمداد شود.

➤ تهدید موج سواری عرفان‌های کاذب

در حوزه فرهنگی اگر ما کنشگر فعال باشیم و حرف جدیدی داشته باشیم دنیای آینده و دنیایی که به سمت خدا گرایش پیدا کرده از ما می‌پذیرد و این یک فرصت است. اگر منفعلانه اقدام کنیم عرفان‌های کاذب و عرفان‌های نوظهور جایگزین کنشگری ما خواهند شد و این خطر جدی برای دنیای آینده است.

*** تاب آوری در کنار کنشگری فعال**

تاب آوری مردم ایران در مقایسه با تاب آوری مردم بسیاری از کشورهای جهان بی نظیر بود و نه تنها تاب آوری بالایی از خود نشان دادند بلکه کنشگری فعالی هم از خود بروز دادند. حضور و مشارکت گروه‌های جهادی، گروه‌های بسیجی و مردمی با محوریت مساجد و پایگاه‌های بسیج که در هر خانه یک پایگاه مدیریت بحران برای مقابله با کرونا ایجاد شد تنها گوشه‌ای از تاب آوری و کنشگری‌های ملت ایران را بازگو می‌کند.

شرکت‌های دانش‌بنیان و خیرین مدرسه‌ساز؛ هیئت‌ها و موب‌ها که کارکردشان چیز دیگری بوده در فضای کرونایی به کمک آمدند که اینها همه انسجام درونی جامعه ایران در کنار ارتقای تاب آوری آن را به تصویر کشیده است؛ چرا که یک جامعه فروپاشیده هرگز نمی‌تواند فعالانه کنشگر باشد و به عنوان اجزاء سازوکار مدیریت بحران کشور اقدامی کند و احساس غلبه و پیروزی بر کرونا را داشته باشد.

نظرسنجی‌های تلفنی در تهران نشان می‌دهد بیش از ۷۰ درصد مردم به اخبار صداسیما اعتماد دارند در حالی که این رقم نسبت به اخبار تلگرام و ماهواره به ترتیب ۸ و ۵ درصد است که این اعداد و ارقام تعامل بین حاکمیت و مردم را به عنوان یک مجموعه تاب آور به‌خوبی نمایان می‌سازد.

*** سخن آخر**

بنظر می‌رسد کرونا در کنار همه تهدیدهایش، در حال فرصت‌سازی برای جوامع بشری است. آمادگی نیروهای انسانی هر جامعه برای به وجود آمدن فرصت و ارتقای نقاط قوت زمینه را برای داشتن دنیای بهتر برای تمامی افراد آن جامعه مهیا می‌کند. نکته مهمی که باید به آن توجه کرد این است که در هر بحران نباید واکنش نشان داد بلکه باید پاسخ مناسب را ارائه کرد.